

זה היה העולם הזה שהיה

לפני 25 שנה

גיליון "העולם הזה" שראה אור השבוע לפני 25 שנה בדיוק, הוקדש ברובו למעצור הספינה "בת-גלים" ומלחיה בידי המצרים, וללחין הפינלאומי לשיחרורם. בכתבת-שער ובראיון מיוחד עם מנהיג האופוזיציה מנחם בגין תיארה מערכת השבועון את פרשת "בת-גלים", תחת הכותרת "נמנעה מילחמה". מדור המדיניות, שנשא את הכותרת "דרך בורמה", השף את מאבקו של שגריר ישראל בבורמה, דויד הכהן, למען היוזקם וביטחונם של קשרי ישראל במזרח-הרחוק. במדור "הממשלה" התעלה לראשונה הרעיון לבנות "בית-לודדים ישראל" שיגושש מישכן לגיבורים היסטוריים שפינו או נאלצו לפנות את מקומותיהם לצעירים מהם.

במדור האופנה תואר ה"גלימטר", פרי תכוננו של משה גולדמן מרשת הנויות א.ב.ג. במדורו האישי של עמנו קנין, "הסכין המזוטט", פורסמו עצות כיצד לטייל באירופה. במדור

"העולם הזה" 895
תאריך: 9.12.54

ראיון מיוחד עם מנחם בגין, יושב-ראש תנועת החרות *

נוצר תקדים של אי-מעבר!

מר בגין, מה יש כך לומר על פרשת "בת-גלים"? בראש ובראשונה, הריני רוצה להביע הוקרה לקברניטה ולמלחיה של בת-גלים. מניין המלחים הזה ראוי להוקרת העם כולו. הם ידעו, כי ספינתם מפליגה לעבר נתיבימים, אשר עם היותו בינלאומי להלי

מאחר שבת-גלים עומדת, ללא צוות עברי ולא דגלה העברי, בפי תעלתי-סואץ; מאחר שמלחיה יושבים, זה החדש השלישי, בבית-הכלא המצרי; מאחר שההסגר בתעלה על השייט העברי לא זו בלבד שלא נפרץ, אלא, להפך, עוד הודק — אנסה להשיב לשלוש שאלות: מה עשיתי, מה צריך היה לעשות, מה יש לעשות? החיסרון הגדול ביותר בתכנון ההפלה של בת-גלים היה בכך — שלא היה יתכין. אני מבין שאפשר להקשות על הנחה זו ולהצביע על כך שספינה איטלקית נרכשה בגמל מסאונה, וצוות עברי הוטס לאריתריאה, כדי לקבל את הספינה ולנסות להעבירה בתעלת-סואץ, בדרך לחיפה. כלום בכל אלה, ישאל המקשה, לא היה יתכין? נון? עלי, איפוא, להבהיר, כי כוונתי לא היתה כלל לתכנון סכני. אף על פי שפרטיו אינם ידועים לי, הריני מוכן להניח כי התכנון הזה היה משולם, מאה אחוז, כפי שרגילים לומר הצברים — אתה מתכוון לומר שלא היה

תכנון. אין לראות בתכנון תנאי יחיד למיבצע מעין זה, אבל הוא תנאי מוקדם. אין לראות בתכנון ערובה מחלטת להצלחה; אבל בלעדיו מובטחת האי-הצלחה.

האם אתה מוכן להבהיר לציבור סוג תכנון אתה מתכוון?

ברצוני. אשתמש במשל פשוט. אדם המשחק אש-קוקי, בשח, אף אם הוא אינו צ'מפיון, חייב לדעת לחשב לפחות שלושה מהלכים והם: א) את הצעד שלו, את תשובת היריב ואת תשובתו לתשובה. אם האשקוקן אינו מסוגל לכך, מוטב שיהיה משקיף, קיביץ' בלעז, ולא ינסה לשחק מישחק הדרוש תכנון.

מבחינה זו דומה שדה-האיסטרטגיה ללוח-האשקוקי. אדם המתכנן מיבצע איסטרטגי-מדיני, גם אם אין לו כושר המחשבה של חניבעל או קיסר או נאפוליאון, חייב לפחות לחשב שלושה מהלכים.

איזה מהלכים, בדיוק?

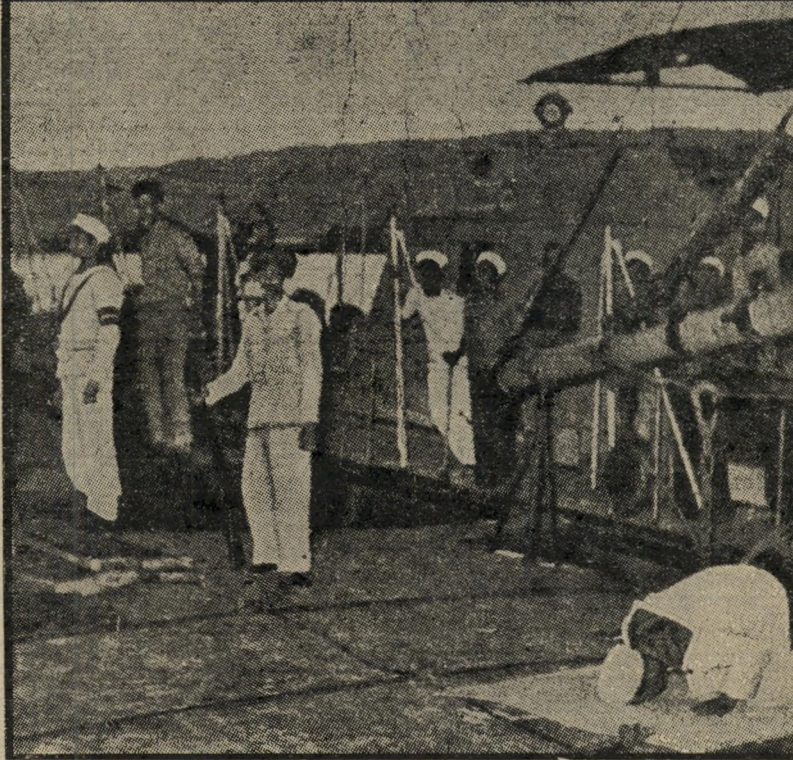
ראשית, מה יעשה הוא; שנית, מה יעשה, או מה יולח לעשות; האוייב; שלישי, מה ישוב ויעשה, כדי להשיב לי אויבי. מתכנן טוב, כאשקוקן טוב, מוסיף עוד לחשב מהלכים נוספים. אבל הוסכם בינינו, כי נדבר היום לא על צ'מפיונים ולא על נאפוליאונים, אלא על מתכננים ממוצעים, המינימום הנדרש מהם הוא: חיי שוב של שלושה מהלכים.

אך מה עשתה הממשלה? היא שלחה את בת-גלים לעבר תעלת-סואץ, אל היריב, זה היה המהלך הראשון. היא ידעה שהאוייב יעצור את הספינה. אני מניח את הנחה הזאת דווקא לטובת הממשלה, כי אם נניח, שהיא אף לא ידעה, אין לדעת מה יודעת ממשלתנו. המהלך השני, הבטוח, היה, איפוא, מעצרה של בת-גלים על-ידי האוייב. ומה תהיה התשובה? מה יהיה המהלך השלישי? על כך לא חשבה הממשלה כלל.

אתה בטוח בזה?

אם יאמרו לי, כי הממשלה חשבה מלכתחילה לפנות למעצרת-הביטחון בבקשת התערבות או בתלונה, הרי רק תחרי זק טענתי ביחס לחוסר-תכנון. הממשלה יודעת — כאן עלי להוסיף לשם הדיוק: היתה חייבת לדעת — כי המעצמות, אשר לא שאלנון הלשלות או לא לשלוח את בת-גלים לדרך, לא תילחמנה עבורנו, ולא תהיינה מוכנות למען ספינתנו להריגו את (גמאל עבד אל) נאצר. אם הממר שלה חשבה אחרת, משמע שהיא לא חשבה, או חשבה על אשליותיה. באשר למר-עצרת-הביטחון, הרי כבר הובאה בפניה החלטה על חופש-השייט בתעלת-סואץ, והמצרים טענו, כי הם לא יתחשבו בה. איך אפשר היה, לאחר כל נסיונותינו, לסמוך על מוסדות האו"ם או על התערבות זרים. **מבחינה דיפלומטית, פניות הממשלה למעצמות הזרות מניחות את דעתך?**

אני סובר כי גם מבחינה דיפלומטית לא הלכה הממשלה בדרך הנכונה. במקום לפנות בבקשות שתדלנות ובתלונות יוריי דיות, היא היתה צריכה להסמיך את איגרת-רוחיה-הדיפלומטיות על אמנת-קושטא מי שנת 1888. הנחשבת גם היום. אף בהסכמת מצריים, לאמנת התעלה, הממשלה היתה צריכה לפנות, קודם כל, אם כי לא רק, למדינות שחתמו על אמנת-קושטא ולדרוש מהן התערבות, שמקורה בחתימתן על מיסמן בינלאומי, עליו מעוניינות עד היום. אבל בני להוסיף ולומר, כי גם צעד דיפלומטי זה, עם היותו עדיף משתדלנות ומתלונות, ספק אם היה משנה את המצב, באפשרה כולה חסר היה העיקר: התכנון.

מלחים ישראלים ומצרים על סיפון "בת-גלים" יש לעשות — בינם או ביבשה — אך לעשות!

כמה מופקדים עליו משמרות אויבי. הם הלכו, איפוא, לשבי בעיניים פקוחות. הם קיבלו על עצמם לבצע, הרפתקאה לא-מית, במובן החיובי, הנישגב, של מושג זה. כל איש בישראל חייב להצדיע בפני אומץ-ליבם.

כבוד וקר לבנים, ההולכים לקראת אויב ואין מראש בליבם!

אני בטוח, מר בגין, שכך המפלגות במדינה יצטרפו ברצון להצדעה זו. אני מניח שיש כך דיעה על כל הפרשה. האם תסכים לנפח אותה למען קוראינו?

הראיון, שנוסחו המלא מתפרסם כאן, התקיים יומיים לפי שהניעה הידיעה על הבטחת המצרים לשחרר את בת-גלים.

תכנון של פעולות ממשיות?

עובדה היא שהממשלה לא הכינה כל תשובה מצידה למעצרה של בת-גלים בתעלת-סואץ. ובאין תכנון כזה, אין מי-צע, בעל אופי אסטרטגי-מדיני, יכול אלא להיכשל, אומר בגלוי, כי באין הכנת המהלך השלישי, מוטב היה לא לשלוח כלל את בת-גלים לעבר התעלה. מיבצע כזה לא תכנון פירושו קלות-דעת ומשמעותו הרי פתקנות במובן השלילי של המושג.

מה, לדעתך, היתה צריכה להיות התגובה?

התשובה לשאלה זו משתמעת מן התשרי בה הקודמת. צריך היה לתכנן את הגור בתנו למעצור בת-גלים. מבחינת החוקר הבינלאומי, המכיר בזכות ה"ריסרוסיה", אין-ספק כי היינו זכאים, בתגובה למעשה השוד-הימי של המצרים, לעצור בלבי ים ספינה מצרית, להביאה בליווי לחיפה ולהחזיקה במצור עד לאחר שיחירונו בת-גלים וצוותה.

האם זה היו המצרים מגיבים על תפיסת אוניה מצרית?

עלי להפנות אותך לתורת-המהלכים, שניסיתי להסבירה קודם לכן. בוודאי שצריך לחשוב גם על התגובה האפשרית של האוייב על תגובתנו אנו על מעשה האוייב. זהו החישוב של המהלך הרביעי החממי שני, גם חישוב זה אפשרי. גם הוא חיוני גי. לו היינו מחליטים לתפוס ספינה מצרית על צוותה ועל דגלה, כדי לאלץ את האוייב לעשות מה שאין הוא היום מוכן לעשות, היינו חייבים בוודאי להבטיח ליווי, אם בים ואם באוויר, לספינותינו בימית-היתכון, לתקופת זמן מסוימת. זו היתה בוודאי מערכה די מסובכת, אבל הרי המדובר הוא במערכה לפריצת הסגר ימי ולא בסיפוק מאובחניטי מן העוול הנעשה לנו על-ידי המצרים, מערכה היא מערכה.

מר בגין, האם אתה מושוכנע כי מבחינת מאזן-הכוחות היה כדאי לבחור דווקא בשדה-הקרוב ימי? או, אם תרשה לי לנפח את שאלתי אחרת, האם לדעתך היתה התגובה חייבת לבוא דווקא בים?

לו היינו מגיעים למסקנה, כי התגובה על פני הים אינה כדאית לנו, אפשר היה לוותר עליה לטובת תגובה על היבשה. השאלה הזאת איננה שאלה של כדאיות, לא דרך התגובה היא העיקר, אלא עצם התגובה, וגם את התגובה היבשית — תפיסת קצינים מיצריים — צריך היה להכין מראש ולבצע מייד לאחר מעצור בת-גלים ומאסר מלחיה.

אם כן, מהי הדרך?

התשובה היא כפי מילה אחת: לעשות! ביבשה, או בים — אך לעשות. הפקרת המלחים השבויים בידי אויב מנאץ היא חרפה למדינה שולחתם; הפקרה כזו היא חרפה לכל מדינה ריבונית, שחובתה הר-ראשונית היא להגן על אזרחיה.

איש אינו יודע היום אם ומתי תשחרר ספינתנו ויקרא דרור למלחינו. חוגי הממר שלה מקווים, כי "באחד הימים" ישחררו הצוות, אבל תקוותם ה"אופטימלית" היא, כי הספינה תשוב למסאונה, ולא תעבור את תעלת-סואץ צפונה בדרך לחיפה. זו תהיה, מבחינה מדינית, התוצאה השלילית ביותר של ה"שתדלויות" למיניהן.

מדוע?

כי פירוש הדרך: קביעת תקדים ממשי להסגר על השייט העברי בתעלת-סואץ. במליוני דולרים, יסתיים בתנאים אלה הניסיון לפרוץ את ההסגר, העולל לנו בהידוק ההסגר. כדי לשים קץ להפקרת בנינו האמיצים בידי האוייב המתעלל בהם, וכדי למנוע את כישלון החרוץ הצפוי לישראל, יש לעשות — בים או ביבשה — או לעשות!

העולם הזה
מאת: יצחק נבון